

Naar een **New Deal** tussen gemeenten en sociaal-cultureel werk

ZE GELOVEN BEIDEN VURIG IN DE KRACHT VAN GEMEENTEBESTUREN EN VAN HET LOKALE SOCIAAL-CULTUREEL WERK OM SAMEN ANTWOORDEN TE VINDEN DIE ONZE SNEL VERANDERENDE SAMENLEVING NODIG HEEFT. EEN NEW DEAL OP LOKAAL NIVEAU, JAZEKER, ZEGGEN MARK SUYKENS, DIRECTEUR VAN DE VERENIGING VAN VLAAMSE STEDEN EN GEMEENTEN, EN DIRK VERBIST, DIRECTEUR VAN DE FOV. HOE? DAAROVER WILLEN ZE WEL EENS VAN MENING VERSCHILLEN. MAAR OOK WEER NIET TE VEEL. “HET IMPULSBELEID VAN VLAANDEREN KAN ANDERS EN BETER.”

WIE IS MARK SUYKENS?

DE PROFESSIONAL: algemeen directeur van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten

DE BURGER: Vorselaar

DE VERENIGINGSMENS: “Begonnen bij de KSA, actief geweest in de jeugdraad, in het jeugdwerk en het volwassenenvormingswerk. Ik ben jurist van opleiding, maar als ik zie wat ik allemaal heb geleerd op het vlak van vergaderen, werken met mensen, in groep werken, dat heb ik allemaal in het sociaal-cultureel werk opgepikt. Je wordt je bewust van dingen die je elders niet meekrijgt en je kunt er een andere kant van jezelf ontwikkelen. Dat heeft me later professioneel veel geholpen.”

WAT ALS... IK BURGEMEESTER WAS? “Sociale cohesie is voor mij een prioriteit. Als ik burgemeester was, dan zou ik nog meer inzetten op samenwerking met alle organisaties en actieve mensen om de sociale cohesie te versterken.”

WIE IS DIRK VERBIST?

DE PROFESSIONAL: directeur van de FOV

DE BURGER: Zottegem

DE VERENIGINGSMENS: “Zoals veel Vlamingen ben ik als kind naar de jeugdbeweging geweest, de KSA in mijn geval. Daarna was ik actief in het jeugdhuis, de speelpleinwerking en in de jeugdraad. Alles is daar begonnen, tot en met de relatie met mijn vrouw, die ik daar heb leren kennen. Ik heb ondertussen op verschillende plekken gewerkt, onder andere bij een gemeentebestuur en op het Vlaamse beleidsniveau. Maar mijn professionele traject is eigenlijk begonnen in het jeugdwerk. Ik heb zoveel geleerd uit het verenigingsleven: hoe omgaan met mensen, hoe vergaderen en organiseren.”

WAT ALS... IK BURGEMEESTER WAS? “Gemeentebesturen zijn de afgelopen decennia op heel veel vragen van hun burgers ingegaan of moeten ingaan. Samen dingen ontwikkelen met het middenveld is vervangen door initiatieven door sterke professionals uit het gemeentebestuur zelf. De budgettaire context leent zich daar nu niet meer toe. We moeten ons opnieuw afvragen hoe we elkaar kunnen versterken rond de uitdagingen van vandaag.”

IS HET LOKALE SOCIAAL-CULTUREEL WERK KLAAR VOOR DE 21STE EEUW?

Clichés over gemeentebesturen of het lokale verenigingsleven zijn vaak niet van de lucht. Maar clichés zijn er om doorgeprikt te worden. Zo wil Dirk Verbist af van het beeld dat Vlaamse gemeentebesturen bestaan uit hobbyisten. “Gemeenten zijn doorgaans professionele organisaties geworden, met veel competente medewerkers.” Maar zijn ze wel goed genoeg georganiseerd voor de grote uitdagingen van de toekomst? Het is dezelfde vraag die Mark Suykens zich stelt over het sociaal-cultureel werk.

MARK SUYKENS: “Is er wel voldoende innovatie in het lokale sociaal-cultureel werk waarop een gemeente kan inspelen en waarvoor het impulsen kan geven? Ik heb soms het gevoel dat het sociaal-cultureel werk vooral bestendigt wat er is. Dat is, gezien de maatschappelijke evolutie, geen optie. Er is nochtans nood aan mogelijkheden tot ontmoeting, samenwerken en samenleven. Maar mensen voelen zich minder verbonden met het traditionele verenigingsleven.”

DIRK VERBIST: “Ja, een deel van de 14.000 lokale afdelingen van onze verenigingen bestaat uit mensen – soms wat grijzer – die samenkomen rond traditionelere activiteiten. Dat is toch fantastisch? En het plaatje van het sociaal-cultureel werk is ook veel ruimer. Veel nieuwe, lokale sporen rond duurzaamheid zijn het werk van sociaal-culturele initiatieven: repaircafés, samenhuizen, alternatieve zorgmodellen. De helft van onze verenigingen ziet het aantal afdelingen inderdaad dalen. Zij vangen de aandacht van beleidsmakers, die zich afvragen of die nog voldoende ‘mee zijn’. Bij de andere helft neemt het aantal actieve afdelingen toe. Het sociaal-cultureel werk is dus niet ten dode opgeschreven. We zien dat die grondstroom van verbinding zich in heel veel buurten opnieuw ontwikkelt. Meer en meer verenigingen maken die klik en ze moeten daar de ruimte voor krijgen.”

MARK SUYKENS: “Voor een gemeentebestuur is het zeker belangrijk om de diversiteit van wat op het veld gebeurt te ondersteunen, zowel de traditionelere initiatieven, die ook een grote meerwaarde hebben, als de vernieuwende. Maar we moeten realistisch zijn. Bij de echt traditionele vormen van het sociaal-cultureel werk slaat de veroudering toch erg hard toe en het engagement van jonge mensen is heel kortstondig.”

DIRK VERBIST: “Het is organisatorisch moeilijker dan vroeger, inderdaad, maar daar zullen flexibelere organisatievormen uit voortvloeien. Het lokaal beleid moet in elk geval de trampoline zijn voor initiatieven door traditionele of minder traditionele verenigingen.”

STAAT SECTORAAL HOKJESDENKEN EEN GEÏNTEGREERD LOKAAL BELEID IN DE WEG?

Gemeentebesturen worden voortdurend aangespoord om een geïntegreerd lokaal beleid te voeren, zowel ruimtelijk als inhoudelijk. In welke mate worden ze daarin echter geremd door de sectorale differentiatie die is blijven bestaan, ook na de invoering van het planlastvermindingsdecreet?

MARK SUYKENS: “De afgelopen twintig jaar is in Vlaanderen een sterk sectoraal beleid gevoerd, met goede effecten. Het planlastvermindingsdecreet moest hieraan verhelpen, maar dat

is inderdaad niet gebeurd. Sommige besturen willen een breed vrijetijdsbeleid voeren, met verbindingen tussen autochtonen en allochtonen, jongeren en ouderen, cultuur en jeugd. Maar met de huidige regeltjes is dat moeilijk. De sectoren hebben zich op zichzelf teruggeplooid, ook al omdat Vlaanderen de doelstellingen die ze wil subsidiëren per sector blijft aanbieden. En ook op lokaal niveau is het beleid in aparte categorieën geduwd, met een aparte dienst, een aparte adviesraad en een aparte ambtenaar voor elk van de sectoren. De toekomst voor de gemeenten is een breed en geïntegreerd beleid, met voldoende sectorale differentiatie. Nu is het omgekeerd: een sectorale aanpak en nul integratie.”

DIRK VERBIST: “Het is niet het planlastvermindingsdecreet dat deze integratie in de weg staat. Soms is het zelfs goed om vanuit Vlaanderen verkokerde impulsen te geven om een lokaal geïntegreerd beleid mogelijk te maken. Maar Vlaanderen schiet tekort. Het moet voldoende sectorale impulsen blijven geven, al was het maar opdat de Vlaamse politiek oog blijft hebben voor die financiering, maar ze moet wel vertrekken vanuit de reflex van een geïntegreerd beleid op lokaal niveau. Dan kan een gemeentebestuur een prioriteit bepalen, bijvoorbeeld de ondersteuning van het verenigingsleven, ongeacht onder welke sector dat zit.”

MARK SUYKENS: “Wij moeten toch verder gaan dan dat. Het zou veel beter zijn om de budgetten voor het jeugdbeleid, het cultuurbeleid, het seniorenbeleid, het sportbeleid te bundelen op Vlaams niveau en gemeenten dan een budget toe te kennen afhankelijk van de samenstelling van hun bevolking. Want er zijn bijvoorbeeld gemeenten met een snel verouderende bevolking en gemeenten met een enorme groei van jonge gezinnen. Dat vergt op bepaalde punten een heel ander beleid. Met gebundelde budgetten kan je ook sectoraal differentiëren. Als je ze niet bundelt, dan zullen lokale besturen doelstellingen formuleren op maat van de subsidielijnen. Dat leidt niet tot integratie.”

DIRK VERBIST: “Hoe groter de afstand en hoe technocratischer de relatie tussen Vlaanderen en haar gemeenten, hoe kleiner de kans dat ze elkaar kunnen prikkelen. Bovendien is er, door de snelheid waarmee lokale besturen aan de slag moesten gaan met hun meerjarenplannen, op bovenlokaal niveau te weinig nagedacht over een minimaal kwaliteitskader voor een aantal thema's waarrond ook lokale besturen voldoende garanties moeten geven aan alle burgers.”

MARK SUYKENS: “De basisdienstverlening moet in elke gemeente dezelfde zijn: dat argument wordt altijd gebruikt in beleidsmiddens. Verschillen zijn ook waardevol en kunnen inspireren. Vlaanderen heeft goede impulsen gegeven aan het lokale cultuurbeleid de afgelopen twintig jaar. De meeste gemeenten hebben daar op ingespeeld, de besturen zijn enorm geprofessionaliseerd. Maar ik denk dat de relatie met Vlaanderen voortaan heel anders moet worden ingevuld. We moeten veel meer ruimte geven aan gemeenten om in samenspraak met het brede lokale veld een eigen beleid te ontwikkelen. In sommige gemeenten zal dat goed vooruit gaan, in andere traag. Dat moet je kunnen aanvaarden. Goede praktijken moeten we verspreiden en dan zullen de andere wel volgen. Een uniform en centraal beleid dat alle gemeenten op hetzelfde ritme wil doen bewegen, is niet langer realistisch.”

MARK SUYKENS: “WE MOETEN VEEL MEER RUIMTE GEVEN AAN GEMEENTEN OM IN SAMENSpraak MET HET BREDE LOKALE VELD EEN EIGEN BELEID TE ONTWIKKELLEN.”

MOETEN WE NAAR EEN NIEUWE FINANCIERINGSVORM VOOR HET LOKAAL CULTURBELEID?

Momenteel geeft Vlaanderen impulssubsidies aan gemeenten. Is er in de toekomst nog ruimte voor dit soort stimuli of richt Vlaanderen beter zijn pijlen op andere spelers als het lokaal nog wil wegen?

MARK SUYKENS: “Laat ons de budgetten van de reguliere subsidiëring bundelen en verdelen via een mechanisme als het Gemeentefonds. Gemeenten krijgen een bepaalde som per inwoner geoordeeld voor het brede vrijetijdsbeleid. Vlaanderen kan daarnaast tijdelijke impulsen geven van enkele jaren, in het raam van haar strategische doelstellingen. Wil je het nadien voortzetten, dan moet je het zelf financieren. De jeugddienst, de cultuurdienst, de sportdienst: ze zijn de afgelopen twintig jaar veel zelf gaan doen, ten nadele van het sociaal-cultureel werk, met als gevolg de afbouw van vrijwilligersengagementen die nu professioneel worden ingevuld. De lokale overheid moet terugtreden. Maar als je aan gemeentebesturen zegt dat ze niet alles zelf moeten doen en de actieve krachten in de gemeente kansen en mogelijkheden moeten bieden, dan moet je die besturen ook de instrumenten geven voor die impulsen.”

DIRK VERBIST: “Er is ongeveer honderd miljoen euro voor het lokaal cultuurbeleid. Ik denk dat we niet anders kunnen dan van een deel van die middelen gewoon reguliere financiering maken voor een aantal gemeentelijke basistaken rond cultuur. Daarnaast kan een aantal spelers op Vlaams niveau, zoals de VVSG en sectororganisaties, samen met de minister en de administratie nadenken over de meest efficiënte en effectieve manier om vanuit Vlaanderen nieuwe impulsen te geven voor Cultuur of voor het verenigingsleven, met het andere deel van die middelen. Gemeenten hoeven daarbij niet altijd het voortouw te nemen. Rond bepaalde behoeften kan ook beslist worden om de schaalgrootte te laten spelen, de investering te doen en de effecten daarvan dan te laten doorspijpen op lokaal niveau.”

MARK SUYKENS: “Dit impulsbeleid kan inderdaad zeer gevarieerd zijn en ook mee gestuurd worden vanuit de landelijke ondersteuningsdiensten of koepels van verenigingen. Op voorwaarde dat je van bij het begin duidelijk maakt dat de impulsen tijdelijke financiering en geen structurele zijn, want dat is de verwarring die constant onvrede creëert, op lokaal en op Vlaams niveau.”

HOE OPNIEUW INVESTEREN IN PARTICIPATIE?

Het gemeentedecreet stimuleert de gemeenteraad om initiatieven te organiseren en inspraak van burgers te verzekeren.

Maar de nieuw verkozen burgemeesters en raadsleden zijn daar minder van overtuigd dan hun voorgangers. Hoe vernauwen we de band tussen gemeenteraadsleden en burgers om inspraak weer op de agenda te krijgen?

DIRK VERBIST: “Hoe vrijwilliger de inzet van actoren, hoe groter het dedain waarmee over hen wordt gesproken. Gemeentebesturen zijn enorm geprofessionaliseerd en dat is nodig in de technocratische en gejuridiseerde context van vandaag. Maar ik merk daardoor ook een grote vermoeidheid rond alle vormen van participatie van mensen die daar geen opleiding voor genoten hebben en die dat doen zonder ondersteuning. Die worden aan hun lot overgelaten. Dat is een gebrek aan investeren in een democratisch klimaat. Terwijl we net de mensen die willen meedenken op beleidsniveau, zowel gemeenteraadsleden als bijvoorbeeld leden van adviesraden, moeten versterken. Zo creëren we zelfvertrouwen en draagvlak, waardoor die scheefgegroeide verhouding kan hersteld worden.”

MARK SUYKENS: “De democratie is maar zo sterk als er actieve burgers zijn. Maar de adviesraden zijn een model van enkele decennia geleden. Sommige werken goed, andere leveren niets op. Er gebeuren daarnaast veel andere dingen op het vlak van participatie, bijvoorbeeld in deelgemeenten of wijken. Participatie kan ook heel breed gaan, van betrokkenheid tot medebeslissingsrecht. Op dit moment wordt er lokaal soms te weinig geïnvesteerd in overleg, of in overleg dat werkt. Ik pleit voor een variëteit aan instrumenten. En daar waar de adviesraad goed werkt, kan die gewoon voortdoen. Participatie moet wel vooral gaan over concrete projecten. Mensen laten meedenken over strategische meerjarenplannen, dat is niet voor iedereen.”

DIRK VERBIST: “Pop-upwinkels functioneren ook alleen in een winkelstraat. Wat bedoel ik daarmee? Ad-hocinitiatieven gedijen maar in een klimaat waarin op een duurzame manier over participatie gedacht wordt. Gemeenteraden en adviesraden moeten veel meer platformen van participatie zijn, de winkelstraat voor de pop-upinitiatieven als het ware. Ze moeten garanderen dat er, voor een beslissing valt, minstens een moment is van samenspraak en van advies, en eventueel van protest. Dat betekent ook dat gemeenteraden en adviesraden de openheid aan de dag moeten leggen om die schakel te zijn.”

MARK SUYKENS: “Volgens het gemeentedecreet moet de gemeenteraad het initiatief nemen voor participatie. Maar die heeft

daar de instrumenten niet voor. Nu is er vaak alleen een directe relatie tussen de schepen en ‘zijn’ adviesraad, en niet met de gemeenteraad. Dat moeten we doorbreken. Sommige gemeenten gaan elk jaar het gesprek aan met een aantal adviesraden. Zo erkennen ze formeel de adviesraad als een gesprekspartner.”

HOE WERKEN AAN MEER DRAAGKRACHT VAN GEMEENTEN?

De draagkracht van gemeenten om alle toegeschoven taken en verantwoordelijkheden op te nemen zou ontoereikend zijn. Ze moeten bovendien dingen teruggeven aan het middenveld, want ze kunnen dat niet blijven financieren op dezelfde manier. Rond welke taken kunnen gemeente en middenveld intenser samenwerken? Willen gemeenten lossen? Heeft het middenveld daar zelf de draagkracht voor?

DIRK VERBIST: “Ja, een aantal basistaken van gemeenten zal de komende tien jaar op een andere manier moeten worden ingevuld. En er zal daarvoor meer gerekend worden op burgers. Maar ik vrees voor een Nederlands scenario, waar een participatiesamenleving is uitgeroepen die een lege doos blijkt te zijn, vooral bedoeld om te besparen (zie ook het artikel *Nederland, gidsland?* op pag. 18). ‘Je zult het zelf moeten doen,’ krijgt de Nederlander te horen, ook voor fundamentele vragen waarvan mensen het gewoon zijn dat de overheid de antwoorden geeft. Ik vrees een gelijkaardige evolutie hier. Zonder dat nagedacht is over hoe de overheid de trampoline kan creëren opdat mensen rond zorg, ouderen, duurzaamheid of integratie nieuwe rollen kunnen vinden in een samenleving waarin niet iedereen zich op dezelfde manier engageert. De overheid moet zich samen met groepen burgers organiseren en de draagkracht versterken, om ook in de toekomst antwoorden te geven. Het mag niet zijn: zoek het zelf maar uit. Burgers moeten bovendien het recht blijven hebben om hun vragen aan de overheid te stellen.”

MARK SUYKENS: “Gemeenten moeten inderdaad niet alles zelf willen organiseren. Ze moeten regisseur worden in de plaats van actor. Ze moeten respect opbrengen voor de zelforganisatie van groepen, buurten en wijken. Dat betekent niet loslaten, wel ondersteunen en faciliteren. Maar in budgettaire krappe tijden moeten wel fundamentele keuzes worden gemaakt. En als we moeten kiezen, dan moeten gemeenten veel meer de prioriteit leggen bij mensen die het echt moeilijk hebben. Het bezuinigingsbeleid van de doorsnee gemeente heeft zich vooral vertaald in het optrekken van de tarieven voor elke vorm van dienstverlening. Maar dat mag niet leiden tot het niet deelnemen van groepen die veel behoefte hebben aan participatie en sociale cohesie. Een gemeente mag op dat punt nooit afhaken.”

Vragen of reacties? liesbeth@fov.be